

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาลำปางควาววัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศลำปางควาวในปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ถึงกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศลำปางควาว วัดเขาช่องพรานและเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้กรอบการมีส่วนร่วมของชุมชน

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสำรวจภาคสนาม(Field Survey) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview)และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชากรในชุมชนเตาปูน 9 หมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 45 ราย ช่วงระยะเวลาที่ศึกษาคือเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม 2546

การวิเคราะห์ผลข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้ ทีมวิจัยได้นำมาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การตีความหมายข้อมูล (Interpretation) และการอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Causal Relationship Explanation) ทั้งนี้เมื่อได้ผลและข้อสรุปแล้วจึงนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาข้อมูล (Descriptive)ดังนี้

ส่วนที่1 ลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลำปางควาววัดเขาช่องพราน

1.1 ลักษณะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของลำปางควาว วัดเขาช่องพราน

ลำปางควาวตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ของวัดเขาช่องพราน อ.เตาปูน จ.ราชบุรี โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 77 ไร่ โดยพื้นที่เป็นกรรมสิทธิ์ของวัดซึ่งเป็นเขตห้ามล่าที่มีลำปางควาวมากที่สุดในประเทศ ภายในถ้ำเป็นหินงอกหินย้อย เขาช่องพรานมีสภาพเป็นเขาเตี้ยๆยอดสูงประมาณไม่เกิน 180 เมตรจากระดับน้ำทะเล อุณหภูมิภายในถ้ำประมาณ 25-30 องศาเซลเซียส บริเวณใกล้เคียงมีถ้ำประดิษฐาน

พระพุทธรูป ถ้าพระนอน และมณฑปกรุพระ ตลอดจนซากเจดีย์ปรักหักพัง เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการ **Unseen in Thailand**

จำนวนค้างคาวที่มีมากถึง 17 ชนิด และความงดงามจากการเดินทางออกจากถ้ำของค้างคาวจำนวนมาก ดังคำร่ำลือเรียกขานว่า”ค้างคาว ร้อยล้าน”นั้นดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศในช่วงเย็นให้แวะมาชื่นชมตั้งแต่ 17.00น.เป็นต้นไปจนถึงเวลาประมาณ 20.30 น. และช่วงเช้าตั้งแต่ 05.00 น. ไปจนถึงเวลาประมาณ 7.00น.

1.2 ลักษณะของชุมชนเตาปูนซึ่งมีทั้งหมด 9 หมู่บ้านภายใต้การนำของกำนันสำเนียง สิทธิภูล

1.2.1 การปกครอง

1.2.2 เศรษฐกิจ

1.2.3 สังคม

ทั้งนี้พิจารณาจากโครงสร้างทางสังคม ปรากฏว่า โครงสร้างทางอำนาจที่ปรากฏในชุมชนดังกล่าวก็ไม่ค่อยแตกต่างไปจากชุมชนในชนบทไทยโดยทั่วไปกล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นการปกครองส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นตามแบบราชการบริหารของไทย โดยชุมชนรอบบริเวณถ้ำค้างคาวซึ่งได้แก่ ตำบลเตาปูน และบางส่วนของตำบลนางแก้ว เป็นพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล และบางส่วนของชุมชนเขาช่องพราน (หมู่ที่ 2 ของตำบลเตาปูน) ได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลตำบล

1.3 กลุ่มอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

1.3.1 เจ้าอาวาสและพระวัดเขาช่องพราน

1.3.2 ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/อบต.)

1.3.3 ครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนวัดเขาช่องพราน

1.3.4 นายกเทศมนตรีตำบลเขาขวาง

1.3.5 สกต.เตาปูน(ตำรวจท่องเที่ยว)

1.3.6 หัวหน้าเขตและเจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาช่องพราน

1.3.7 กรรมการวัด

ส่วนที่ 2 : กระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน

2.1 กระบวนการสื่อสารภายในชุมชน พบว่าสื่อบุคคลมีบทบาทมาก ลักษณะการไหลเวียนของข่าวสารอยู่ในแนวตั้งและแนวนอน คือไหลจากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชนและผู้นำทางความคิดไปสู่ชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง โดยมี “วัด” เป็นศูนย์กลางและมีเครือข่ายระหว่างกัน

2.2 กระบวนการสื่อสารภายนอกชุมชน พบว่ามีการสื่อสารกับกลุ่มคนหลากหลายทั้งภาคเอกชนและภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ นับตั้งแต่อบต. เทศบาล ตำรวจ กรมอนุรักษ์ พทท.

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนเตาปูนเป็นชุมชนชนบททั่วไปที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป ชาวบ้านทั้ง 9 หมู่บ้านมีเชื้อชาติไทยและไทยมอญ โยหมู่บ้านที่ 2 และหมู่บ้านที่ 4 มีพื้นที่ติดกับวัดและถ้ำค้างคาว จึงมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ

ดร.ปิวย อิงภากร (ประเวศ วะสี, 2541: 38-39) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนว่าความเป็นชุมชนแก้ไขปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปรากฏภาพชัดเจนในชุมชนเตาปูนซึ่งมีถ้ำค้างคาวร้อยล้านอันเป็นที่มาของวาทกรรมมา ค้างคาวสร้าง โรงเรียน และอีกหลายๆ คำอันทำให้เข้าใจได้ว่าค้างคาว นอกจากจะสร้างชื่อเสียงแล้วยังสร้างรายได้มหาศาลแก่ผู้ดูแลและชุมชน

ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความขัดแย้งมากมาจากผลประโยชน์มหาศาล เกิดการปะทะช่วงชิงมาหลายยุคหลายสมัย ทว่าด้วยการมีผู้นำวัด โดยเฉพาะเจ้าอาวาสวัดที่มีเมตตาและปราดเปรื่องด้วยการดึงชาวบ้านทุกหมู่บ้านเข้ามาเป็นกรรมการวัดอย่างแบบยล ก่อให้เกิดการสื่อสารที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ตลอดจนความเข้าใจในสิ่งที่เห็นและเป็นอยู่อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิดความรักท้องถิ่น รักค้างคาว และรักชุมชน ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่แวดล้อม นำสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ลูกหลานและนักท่องเที่ยวที่ผ่านพบ

กุศโลบายในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดเขาช่องพราน ก่อให้เกิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี นับตั้งแต่การตั้งกรรมการวัด 80 คน (ปัจจุบันคงเหลือ 69 คน) จากทุกหมู่บ้าน โดยแบ่งหน้าที่หลักๆ คือ กรรมการดูแลเรื่องศาสนาและประเพณีภายในวัด กรรมการดูแลร้านค้า กรรมการดูแลซื้อขายมูลค้างคาว และกรรมการศูนย์อำนวยการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 : แนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้กรอบการมีส่วนร่วมของชุมชน

พบว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้นำทางความคิดที่มีบทบาทสูง เป็นเจ้าของสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นผู้ธำรงพระพุทธศาสนา มีความน่าเชื่อถือ สามารถสื่อสารกับชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ ได้ดี มีอำนาจบารมีให้คุณให้โทษแก่สมาชิกในชุมชนได้ อาทิ การเข้าเป็นกรรมการวัด กรรมการร้านค้า กรรมการซื้อขายมูลค้างคาว ฯลฯ ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งการพึ่งพิงแรงงานและการพึ่งพิงเชิงเศรษฐกิจ กระทั่งเกิดวาทกรรมในชุมชนว่า ค้างคาวอุปถัมภ์ หรือค้างคาวสร้างโรงเรียน

กุศโลบายในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดเขาช่องพราน ก่อให้เกิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี นับตั้งแต่การตั้งกรรมการวัด 80 คน (ปัจจุบันคงเหลือ 69 คน) จากทุกหมู่บ้าน โดยแบ่งหน้าที่หลักๆ คือ กรรมการดูแลเรื่องศาสนาและประเพณีภายในวัด กรรมการดูแลร้านค้า กรรมการดูแลซื้อขายมูลค้างคาว และกรรมการศูนย์อำนวยการท่องเที่ยว

การอภิปรายผล

ผลสรุปจากการศึกษาชุมชนรอบบริเวณถ้ำค้างคาว โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการผลประโยชน์ของถ้ำค้างคาวพบว่า ลักษณะโครงสร้างทางสังคม สภาพแวดล้อมของชุมชน และกลไกลดอำนาจวัฒนธรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์และต่างมีบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีผลให้การจัดการผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ซึ่งในที่นี่หมายถึงการจัดเก็บรายได้จากขี้ค้างคาว สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดีและสามารถธำรงระบบนิเวศของถ้ำค้างคาวอันเป็นแหล่งที่มาของรายได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เศรษฐกิจของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปได้เป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ

- 1) วิกฤตกำลังคน
- 2) ขาดทิศทางการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์
- 3) ปัญหาเรื่องความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์จากมูลค้างคาว

ข้อเสนอแนะ

1)หน่วยงานภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่เจ้าของสถานที่ ตลอดจนกรรมการวัดและชุมชน

2)เจ้าของสถานที่ควรจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยอาจจัดทำในรูปแบบของ ห้องสมุด ห้องนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยว นักวิจัย และผู้สนใจเข้าไปชมและค้นคว้าได้

3)ผู้นำของวัด โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีความรู้และจิตสำนึกในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าในท้องถิ่นของตน โดยอาจหาเครื่องมือมาช่วยกระตุ้น เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อความรู้และความเพลิดเพลิน การทำงานประดิษฐ์ตุ๊กตาค้างคาว ฯลฯ

